

Bewustzijn, het onderbewuste en het onbewuste in ons dagelijkse leven **Pradeep Gohill**

Pradeep Gohill, vanaf 1982 lid van de Theosophical Society (Adyar), is sinds januari 2017 voorzitter van de Indiase afdeling van de TS. Tot zijn pensionering in 2009 werkte hij als chemisch ingenieur.

Onderstaande inleiding gaf hij op 5 maart 2017 op het internationale symposium in Naarden.

Inleiding

Bewustzijn, het onderbewuste en het onbewuste in ons dagelijkse leven: dit is een serieus onderwerp, en het is niet makkelijk daarover te spreken. Als je mensen vraagt om onder woorden te brengen wat bewustzijn is, of het onderbewuste, dan krijg je heel verschillende antwoorden. Sommige mensen zullen zeggen dat het *mindfulness* is, of bewust gewaar zijn, dat het onderscheid bepaalt tussen bewustzijn en het onderbewuste. Je kunt echter niet stellen dat het onderbewuste niet gewaar wordt.

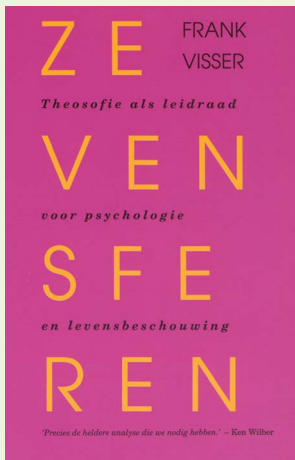
Er is duidelijk aangetoond dat je kunt worden beïnvloed door je omgeving, of door wat mensen zeggen wanneer je bewuste denkvermogen helemaal is uitgeschakeld, zoals wanneer je onder narcose bent gebracht, of wanneer je slaapt. En wat als je ergens heen rijdt, maar je bij aankomst niets meer kunt herinneren van de rit ernaartoe? In dit soort situaties is het je onderbewuste dat wakker blijft en de noodzakelijke functies uitoefent.

Een ander argument dat men wel naar voren brengt is dat al je gedachten en logische redeneringen in je bewuste denken, in je bewustzijn, plaatsvinden. Die redenering maakt het onderscheid tussen het onderbewuste en het onbewuste denken echter ook niet helemaal duidelijk. Het onderbewuste is de opslagplaats van al je herinneringen, emoties en gewoonten, en is in feite eveneens heel goed in redeneren en logica.

Het bewustzijn

Het bewustzijn, het bewuste denkvermogen, is dat deel van je denkvermogen dat verantwoordelijk is voor logica en redeneren. Als ik je zou vragen hoeveel één plus één is, dan maakt je bewuste denkvermogen die opstelsom. Het bewustzijn contro-

leert ook alle handelingen die je met een bepaalde bedoeling doet terwijl je bewust bent. Als je bijvoorbeeld besluit om een doelgerichte beweging met je hand of met je been te maken, dan doe je dat met je bewuste denken. Wanneer je je dus bewust bent van iets wat je aan het doen bent, vertrouw er dan maar op dat je dat met je bewuste denken doet. Als er op een bepaald moment een glas water naast je staat en je besluit er een slok van te nemen, dan voer je dit bewust uit, omdat je je er voor honderd procent bewust van bent terwijl je dat doet.

Het bewustzijn staat ook bekend als de bewaker van het denkvermogen. Als iemand bij je komt met een overtuiging die de jouwe niet is, dan zal je denkvermogen die overtuiging filteren. Hetzelfde zal gebeuren als iemand je bekritiseert of uitscheldt. Als iemand je bijvoorbeeld 'dom' noemt, dan zal je (zelf)bewustzijn dit uifilteren en je doen beseffen dat je niet echt dom bent.

Ons bewustzijn is altijd ons bewustzijn van het huidige moment. We zijn bewust en *mindful* van wat buiten ons gebeurt, en ook dat er bepaalde mentale processen van binnen plaatsvinden. We zijn ons bijvoorbeeld gewaar van onze omgeving, onze adem, van de stoel waar we op zitten en of er mensen om ons heen zitten.

Het bewustzijn is verantwoordelijk voor ons denken en handelen zolang we wakker zijn. Praten, taken uitvoeren, wat we ook maar doen terwijl we actief zijn, dat zijn allemaal handelingen die we bewust uitvoeren. 'Bewust' betekent dat je weet dat je iets doet.

De meeste mensen associëren bewustzijn met wie ze zijn, omdat zij daarin van dag tot dag leven, maar daar vinden beslist niet alle handelingen plaats. Het bewustzijn kan worden vergeleken met een kapitein die op de brug van zijn schip staat en de orders geeft. De orders worden echter uitgevoerd in de machinekamer (het onderbewuste), en nog dieper in het schip (het onbewuste). De kapitein mag dan het commando voeren over het schip, maar het zijn de manschappen die het schip laten varen, in overeenstemming met de opleiding die zij over de jaren hebben gevolgd. Het bewustzijn communiceert met de buitenwereld en het innerlijke zelf door middel van spraak, beelden, bewegingen van het lichaam, en door gedachten.

Twee unieke taken van het bewustzijn

Een volledig ontwikkeld bewustzijn heeft twee vermogens die het onderbewuste en onbewuste niet hebben, en die het helpen om taken goed uit te oefenen: het kan de aandacht richten, en het kan zich iets verbeelden dat niet reëel is, ofwel het kan visualiseren. Deze twee kwaliteiten kunnen je leven veranderen.

De eerste unieke taak van het bewustzijn is het vermogen om je aandacht te richten

Terwijl je onderbewuste zich veel sterker gewaar is van de omgeving dan je bewustzijn, en altijd doorwerkt, ook tijdens je slaap, door opdrachten van je bewustzijn uit te voeren, kan je bewustzijn zich concreet ergens op richten. Als je je bewuste gedachten voortdurend richt op negatieve dingen, dan zal je onderbewuste gehoorzaam die gevoelens, emoties en herinneringen produceren die jij associeert met dat type denken. Omdat deze gevoelens jouw werkelijkheid worden, kun je worden opgeslokt in een spiraal van negativiteit, van vrees en angst, waarbij je in iedere situatie voortdurend iets slechts zoekt.

Stel dat je bij voorbeeld 's nachts in je bed ligt en een geluid hoort. Als je je gedachten en verbeelding hun gang laat gaan over alle verschrikkelijke dingen die kunnen gebeuren, dan zal je onderbewuste komen met gevoelens, emoties en herinneringen die jij in het verleden met dergelijke gedachten associeerde. Zo beschermt je onderbewuste jou, en bereidt je voor om in dit soort situaties te vechten of te vluchten. Als je je daarentegen richt op meer rationele en kalme gedachten, dan zullen die gevoelens verminderen of verdwijnen.

Sommige mensen vinden het gemakkelijk en vanzelfsprekend om hun gedachten te richten op een positieve benadering van het leven. Het hangt af van het soort programmering dat je onderbewuste en onbewuste sinds de geboorte hebben gehad. Ben je bijvoorbeeld geneigd tot pessimisme of optimisme, tot negatief denken of positief denken, tot geluk of boosheid, of hang je er misschien ergens tussen in? Als je voor jezelf probeert uit te vinden in welke richting je wordt getrokken, is dat het begin van je poging om je leven te gaan verbeteren. Het vermogen van je bewustzijn om je aandacht en gewaarwording te richten is één van de belangrijke vermogens die je hebt, en als je verandering wilt aanbrengen in je leven, dan moet je leren om meester te zijn over je aandacht.

Hoe moet je dat aanpakken? Dat is erg eenvoudig: door een keus te maken. Je bepaalt je bestemming door te beslissen op welke manier je zult denken, en welke gedachten je toelaat in je denkvermogen. Je kunt je denkvermogen letterlijk gebruiken voor het goede en voor het slechte, voor constructieve of voor destructieve doeleinden.

Onze gedachten vormen waarschijnlijk de enige vrijheid die we in deze wereld hebben en die we echt kunnen beheersen. Een man kan lichamelijk opgesloten zijn in een gevangenis in volstrekt onmenselijke omstandigheden, en toch in gedachten volledig vrij zijn. Nelson Mandela is hier, onder vele anderen, een voorbeeld van. Alleen wij kunnen kiezen hoe we zullen reageren op de situaties of de omstandigheden waarin we in ons leven terecht komen. Denk aan een kind dat altijd al eens vuur heeft willen aanraken. Wanneer het eenmaal zijn vingers heeft gebrand, zal het dat niet nog eens doen.

De tweede unieke taak van het bewustzijn is het vermogen om je te verbeelden wat niet reëel is: visualisatie

Wat gebeurt er als je je verbeelding gebruikt? Je bewustzijn kan zich letterlijk iets verbeelden dat volledig nieuw en uniek is, iets wat je nooit eerder fysiek hebt meegemaakt. Je onderbewuste kan alleen maar versies aanbieden van herinneringen die het heeft opgeslagen van vroegere ervaringen.

Het onderbewuste kan geen onderscheid maken tussen wat het bewustzijn zich verbeeldt en wat reëel is. Wat je dus ook maar voortbrengt met je bewuste verbeelding en vervolgens onderwerp maakt van je aandacht, dat zal emoties en gevoelens teweegbrengen die door jou met dat beeld worden geassocieerd.

Als je bijvoorbeeld ooit eerder hebt gedroomd over het winnen van de jackpot in een casino, of misschien uitkeek naar een ontmoeting met een dierbare geliefde, dan heb je de vreugde gevoeld die die gedachten in je hoofd veroorzaakten, ook al wist je vanuit intellectueel oogpunt dat het helemaal niet gebeurde op dat moment. Je onderbewuste ging er echter vanuit dat het wel gebeurde, en kwam daarom met de gevoelens en emoties die het associeerde met deze gedachten. Het is echt een heel bijzondere gave die we hebben.

Visualisatie kan verbazingwekkende resultaten hebben. In een onderzoek werden drie groepen mensen getest op hun vermogen om bij basketbal een zuivere vrije worp te doen. Ze werden aan het begin en aan het eind van het experiment getest. Eén groep werd geïnstrueerd om twintig dagen achtereenvolgend te oefenen met de vrije worp. De tweede groep mocht niet trainen. De derde groep bracht twintig minuten per dag door met ontspanning en zich inbeelden hoe ze de vrije worpen uitvoerden. Ze leerden dat, als ze in hun gedachten het doel misten, de volgende keer hun worp zo moest aanpassen dat ze alsnog zouden scoren. De eerste groep verbeterde zijn score met 24 %. De tweede groep toonde begrijpelijkerwijs geen verbetering, maar

de derde groep verbeterde zijn score met een verbazingwekkende 23%, bijna evenveel als de eerste groep. Onderschat de kracht van je bewustzijn niet. Nu we het hier zo over hebben: nu weten we waarom Tim Boyd en Vic Hao Chin, Jr. elke dag spreken over het brengen van theosofie naar honderdvijftig landen, en over het oprichten van vijftig theosofische scholen in vijftig jaar. Als we dit intens visualiseren, dan zou ons ledental de vijftigduizend leden overstijgen!

Het onderbewuste

Het onderbewuste is belast met onze recente herinneringen, en is in voortdurend contact met het onbewuste. Het reageert spontaan. Het is een onwillekeurige reactie op een stimulus, zoals je ogen dicht doen wanneer stof omlaag komt vallen, of schrikken als je opeens een explosie hoort. Het onderbewuste staat ook bekend als het 'voorbewuste', met gemakkelijk toegankelijke informatie. We worden ons alleen bewust van zulke informatie wanneer we onze aandacht erop richten. Vaak lopen we over straat naar huis zonder dat we aandacht hoeven te geven aan onze omgeving, of we rijden naar huis zonder na te denken hoe we precies moeten rijden. We kunnen gemakkelijk, zonder specifieke inspanning telefoonnummers onthouden die we vaak gebruiken. Wanneer we bezig zijn om te leren hoe we een auto moeten besturen, rijden we 'bewust': elke handeling wordt bewust gedaan, zoals het schakelen in een andere versnelling, remmen, keren, enzovoort. Na enkele jaren ervaring rijden we echt onderbewust, 'op de automatische piloot'. De voeten doen hun werk, de handen eveneens, en we zijn normaal gesproken ontspannen. Althans, aangenomen dat we niet in India rijden!

Toen je nog een baby was, had je bewustzijn zich nog niet voldoende ontwikkeld om alle informatie uit je omgeving te onderzoeken en op maat te schatten. Informatie bevindt zich op de achtergrond en laat het aan het onderbewuste en onbewuste over om de gegevens te verzamelen en te redeneren: vaststellen dat melk een bron van voedsel is, dat huilen je aandacht oplevert, dat knuffels van je moeder je veilig maken. In dit stadium zijn je onderbewuste en onbewuste hard aan het werk om logische patronen van associaties te vormen, zoals gewoontes, overtuigingen en emoties, en die helpen je om te overleven.

Je onderbewuste werkt als een computer. Het heeft een kortetermijngeheugen en dagelijks gebruikte programma's. Naast het kortetermijngeheugen speelt het onderbewuste ook een belangrijke rol in ons dagelijkse functioneren. Het werkt hard om zeker te stellen dat je alles bij de hand hebt, bij het onthouden van telefoonnummers, de noodzakelijke boodschappen op weg naar huis, routinematige zaken als bepaalde gedragingen, gewoontes en stemmingen, of om overtuigingen en waarden te filteren. Eén van de werkelijk geweldige dingen van het onderbewuste, waar we ook van moeten profiteren als we onszelf willen veranderen, is dat het orders aanneemt! Mensen denken vaak ten onrechte dat het onderbewuste de baas is, en dat je daaraan bent overgeleverd. Het is echter precies andersom. Je bewustzijn geeft de richting aan, of de context zo je wilt. Het onderbewuste zal alleen maar die emoties en gevoelens aanleveren die horen bij de dingen waar jij voortdurend aan denkt.

Het onbewuste

Het onbewuste is de opslagplaats van alle herinneringen en vroegere ervaringen, zowel wat werd onderdrukt omdat het te traumatisch was, als wat we eenvoudigweg zijn vergeten en wat niet langer belangrijk voor ons is. Vanuit deze

herinneringen en ervaringen worden onze overtuigingen, gewoontes en gedragingen gevormd. Het onbewuste communiceert voortdurend met ons bewustzijn via het onderbewuste, alles gefilterd door onze overtuigingen en gewoontes. Het communiceert door onderbewuste gevoelens, emoties, verbeelding, sensaties en dromen. Het onbewuste is echter niet een geheugen waaruit we naar believen kunnen putten. Het is er, maar we kunnen herinneringen er niet naar willekeur uit trekken. Bepaalde psychoanalytische methodes zoals hypnose kunnen ze terugbrengen, of ze kunnen worden opgewekt door een specifieke gebeurtenis, zoals het beeld van een vertrouwde plaats of situatie, een bepaalde geur of een droom.

Voorbeeld van het onbewuste dat werd opgewekt door een droom

Foto: Annie Besant

Laten we een voorbeeld geven van onbewust gedrag dat wordt opgewekt door een droom. Een student, Thakur Jaidev Singh (een groot geleerde, denker en een sadhaka van de door Annie Besant gestichte Central Hindu School in Varanasi) kreeg een stapeltje boeken van Annie Besant met een waarde van twintig roepies toen hij in 1907 met vlag en wimpel slaagde voor zijn eindexamen. Vijftig jaar later was Jaidev Singh naarstig op zoek naar een boek waarnaar werd verwezen bij zijn studie. Hij zocht ernaar in alle universiteiten waar hij had lesgegeven, maar kon het niet vinden. Hij schreef aan de uitgever in Londen, maar die antwoordde dat de schrijver overleden was en dat diens vrouw het enige exemplaar dat ze nog had niet wilde afstaan.

Toen verscheen Annie Besant in een droom van Jaidev Singh en vertelde hem dat het boek deel uitmaakte van het stapeltje boeken dat ze hem had gegeven na zijn eindexamen. Het boek lag in een kast en Jaidev Singh had het nooit echt bekeken. De volgende ochtend, zodra hij opstond, keek hij in de kast en vond het boek. Zo zie je hoe het onderbewuste Jaidev Singh hielp om iets te krijgen waar zijn bewustzijn niet in slaagde.

Hoe kun je werkelijke verandering aanbrengen in je dagelijkse leven?

Als je op een diep niveau verandering wilt aanbrengen in je dagelijkse leven, zul je moeten werken aan de programma's die in je onbewuste werkzaam zijn. Daar zijn manieren voor, te beginnen in je bewuste denken, je bewustzijn. Als je voortdurend meester bent van je gedachten, door direct je aandacht te richten en te visualiseren, kun je invloed uitoefenen op de programma's die voortdurend in je onderbewuste draaien. Doe dit vaak genoeg en met genoeg emotionele energie, en het zal je onbewuste innerlijke systeem van voorstellingen en overtuigingen gaan her-programmeren. Als dat gebeurt, zul je verandering in je dagelijkse leven op een heel diep niveau ervaren. Het is echt een 'top-down'-benadering. Uiteindelijk is dit immers hoe je gewoonten, gedragingen en overtuigingen vanaf het eerste moment werden gecreëerd. Probeer dus op creatieve wijze visualisatie toe te passen om dat leven te bereiken dat je altijd al hebt gewild, en kijk hoe dat voor jou uitwerkt.

Een voorbeeld van het onbewuste dat wordt opgewekt door een gebeurtenis of een advertentie

Het beste voorbeeld dat ik kan geven van onbewust gedrag van de jonge generatie is wanneer middelbare scholieren en studenten een advertentie zien van een bekend merk cola. Een Indiase acteur komt thuis na een lange werkdag, opent zijn ijskast, pakt een fles van die cola en drinkt het modieus op, spelend dat zijn dorst geheel wordt gelest. Als de studenten deze advertentie zien, krijgen zij opeens ook dorst en pakken zij net zo'n fles uit de ijskast als in de advertentie. Ze weten dat het een koolzuurhoudende drank is: het kan de bumpers van een auto schoonmaken door het water en het CO2 vormende koolzuur. Daaraan is een hoeveelheid met cafeïne vermengde zeer bittere siroop toegevoegd én per driehonderd milliliter nog eens vijftig gram suiker om de bittere smaak te bestrijden. Zou jij dit ooit drinken als je je bewuste denkvermogen zou inzetten? Het zijn de advertenties die een indruk creëren en achterlaten in het onbewuste.

Problemen die volgens theosofie door het onbewuste worden geschapen

Ook theosofie verwijst naar de problemen die door het onbewuste worden geschapen. Theosofen weten dat ze nooit egoïstisch moeten zijn, maar hoe vaak doen zij dingen die egoïstisch zijn zonder dat ze het zelf weten? Het grote probleem is dat we in ons onbewuste nooit ons onderscheidingsvermogen kunnen gebruiken. Dat is nu juist de eerste stap in onze evolutionaire reis naar een hogere bewustzijns-toestand. Radhaji (de vorige International President Radha Burnier) sprak eens over hoe belangrijk het is om bewust te blijven, ook bij meditatie. Ze zei dat je voortdurend opmerkzaam en bewust moet blijven, en moet waarnemen wat je denkvermogen doet in meditatie. Ook in meditatie moet je dus bewust blijven.

Twee fundamentele uitdagingen voor het menselijk brein

Het is belast met een overvloed aan informatie en kennis

Meteen vanaf onze kinderjaren worden we belast met studies en examens, en de meeste kennis die we opdoen gebruiken we nauwelijks in het leven. Informatie uit kranten, informatie op internet over medische zaken en voedsel, informatie over films, en management, gewoonweg te veel om op te noemen. Er is zoveel informatie dat we overbelast raken. Het is mijn persoonlijke overtuiging dat hoe meer het menselijk brein belast wordt met informatie, hoe groter het gevaar is dat men in een depressie raakt.

Mensen gedragen zich onbewust

In mensen zit een onbewuste meegaandheid. Hoeveel mensen zijn werkelijk bewust van wat ze doen? Niemand geniet ervan te doden, tenzij hij geperverteerd is. Toch bestaan er mensen die ervan genieten om te doden. Waarom zouden er

anders zoveel moorden zijn in de wereld? Slechts weinig mensen genieten van het doden van een ander, maar de meerderheid die dit niet doet steunt het moorden toch, onbewust. Daarmee distantiëren we ons van de werkelijkheid. We raken nooit het onbewuste. We proberen niet om het naar de oppervlakte te brengen, te onderzoeken, te bekijken of te beluisteren. In deze moderne tijden luisteren we niet naar ons onbewuste. Er is slechts één ding dat ons helpt om het onbewuste te bereiken, en dat is stilte. Hoeveel stilte kunnen we creëren in ons dagelijkse leven als we ons niet bevinden op prachtige plaatsen als het Internationaal Theosofisch Centrum in Naarden of het terrein van de Theosophical Society in Adyar?

Conclusie

Ik denk dat het soort reflecties dat we op dit symposium in Naarden hebben krachtige hulpmiddelen kunnen zijn om een verandering in onze waarneming aan te brengen en de ongezonde toestanden van ons denken te verbeteren en te overwinnen. Als we ons voortdurend bewust zijn van wijsheid, kunnen we onze denkpatronen veranderen. Naarmate onze waarneming verandert, vermindert het aantal keren dat boosheid en negativiteit opkomt, net als de tijdsduur dat we boos blijven. Met oefening en voortdurend bewust gedrag bereiken we een staat waarin boosheid en negativiteit minder of niet meer in ons opkomt. Naarmate we voortgang boeken op dit pad, en deugden ontwikkelen bij ons handelen, spreken en denken, kunnen we waarnemen dat onze toestand van bewust blijven sterker wordt. Naarmate we de kunst van bewust blijven beter beheersen, wordt onze meditatie effectief – het zal geen echte moeite meer kosten, en we zullen voortgang boeken op het pad van evolutie tijdens dit leven.

Als we bewust kunnen blijven, dan zal dit ons brein in staat stellen om zijn werkelijke functie uit te oefenen: ons te brengen naar daar waar het allemaal begon. We kunnen allemaal iets doen aan die onbewuste meegaandheid die woekert in de wereld van vandaag, en die vooral bij jongeren veel voorkomt. Er zullen hier vandaag veel mensen aanwezig zijn die dag in, dag uit samenleven met jonge mensen. Jullie kunnen vrijwel zeker die onbewuste meegaandheid waarnemen: dat tegen te gaan is de grootste uitdaging voor jongeren en voor de volwassenen die met hen samenleven. Die onbewuste meegaandheid leidt tot depressie, en dat is op zichzelf informatief. Tenzij we dat onderzoeken en proberen daar vanaf te komen, is er geen leiding van binnenuit mogelijk, want dat vormt één en al duisternis en verwarring. Ons dagelijkse leven in deze moderne samenleving veroorzaakt een tempel van verwarring. Als we in deze verwarde tempel zitten, zullen we altijd liederen van verwarring zingen, en halfbewust of onbewust blijven. Uit die tempel stappen, dat lijkt de enige vrijheid te zijn die mensen hebben om bewust te blijven, om te luisteren naar onze innerlijke stem. Die innerlijke stem zal ons op de juiste manier door het leven leiden naar werkelijke vrede en naar voortgang op het pad van evolutie.

Vertaling: Peter Le Poole